

Ivan STANIČ

Oblikovanje za varnost Predstavitev izkušenj iz Velike Britanije

1. Uvod

Oblikovanje za zagotovitev varnosti¹ je promocijska akcija Policije v Veliki Britaniji, s katero so začeli leta 1989 na pobudo zveze vodstvenih častnikov policije in enote za preventivo pri notranjem ministrstvu (Home office, Crime prevention unit). Cilj akcije je bil spodbujanje varne gradnje v gradbeništvu tako pri načrtovanju, kakor tudi pri gradnji individualnih objektov in sosesk, torej spodbujanje take gradnje, s katero se pasivno zmanjšuje možnosti kriminalnih dejanj. Za gradnjo, ki bi dosegla kakovost varnosti, bi policija dovolila uporabo logotipa in znaka. Pridobitev dovoljenja za uporabo le-teh posredno pomeni tudi višjo vrednost nepremičnine in nižje zavarovalne premije.

Oblikovanje za zagotovitev varnosti pred kriminalom v fazi načrtovanja je oblika preventivne dejavnosti, v kateri lahko z vključevanjem varnostnih ukrepov, na stroškovno učinkovit način, preprosto in poceni dosežemo ugodnosti za graditelje in poznejše lastnike objektov. V prispevku je prikazan primer institucionaliziranega delovanja britanske policije v postopku pospeševanja gradnje za zagotovitev varnosti, kije obenem tudi usmerjeno v premagovanje strahu pred kriminalom.

V osnovi učinkovito načrtovanje stanovanjskih sosesk pomeni z vidika varnosti uporabo določenih varnostnih ukrepov, ki se jih preprosto vgradi v zazidalno situacijo. V tem okviru so to hranljivost, preglednost, urejanje odprtega prostora in dejanja na posameznih objektih, pri čemer je najpomembnejše zmanjšati strah pred kriminalnimi dejanji. V nadaljevanju povzemam le nekatere poudarke iz sicer obsežnih priporočil o oblikovanju za zagotovitev varnosti.

2. Načrtovanje stanovanjskih sosesk

Namen priporočil za načrtovanje stanovanjskih sosesk je ustvarjanje varnega bivalnega okolja, ki bo manj zanimiva tarča za kriminalna dejanja. Izhodišča priporočil so v znanih teorijah hranljivosti in teritorialnosti, pri čemer gre v fizičnem okolju oziroma pri konkretnih dejanjih gre za ustvarjanje resničnih ali navideznih ovir, poudarjanje zasebnega lastništva in tako spodbujanje »naravnega nadzora**». Neželenim neznancem bi s temi dejanji bili odvzeti anonimnost, nemoteno prehajanje prek območja in umik.

Raziskave stanovanjskih sosesk v Veliki Britaniji so pokazale, daje v soseskah, ki so grajene kompaktno - strnjeno, bistveno manj kriminalnih dejanj (mišljeni so vlomi v stanovanja in avtomobile, ropi, napadi, kraje avtomobilov). Prepišna območja z obsežnimi praznimi površinami med objekti ali stanovanjske soseske z velikim številom vhodov in nepreglednimi parkirišči ter nenadzorovanimi prostori, zakritimi z grajenimi objekti ali nevzdrževanim zelenjem, so tudi področja, kjer je veliko skrivališč, potencialno nenadzorovanih točk vstopa ali bega, pa tudi lahko dosegljivih tarč za kriminalna dejanja.

To pomeni, daje s premišljenim načrtovanjem novih stanovanjskih sosesk mogoče zmanjšati nevarnosti potencialnih kriminalnih dejanj, npr. kraj, vlomov, napadov in vandalizma. Obenem je možno tako zmanjšati strah pred kriminalom. Newman sicer govori o

*Branljivi prostor Skupnost
Stanovanjska soseska Varnost
Velika Britanija*

Oblikovanje za zagotovitev varnosti pred kriminalom v fazi načrtovala je oblika preventivne dejavnosti, v kateri lahko z vključevanjem varnostnih ukrepov, na stroškovno učinkovit način, preprosto in poceni dosežemo ugodnosti za graditelje in poznejše lastnike objektov. V prispevku je prikazan primer institucionaliziranega delovanja britanske policije v postopku pospeševanja gradnje za zagotovitev varnosti, kije obenem tudi usmerjeno v premagovanje strahu pred kriminalom.

*Community Defensible space
Great Britain Housing estate
Security*

Design for security against criminal acts is a mode of preventive activity, whereby security measures are integrated in a cost efficient way, thus creating benefits for developers and future inhabitants. The article presents an example of an institutional activity carried out by the British police in promoting security in design, also intended for reducing fear from crime.

URBANI IZZIV

branljivem prostoru, vendar bi bilo naivno misliti, daje le z izborom tipa gradnje mogoče preprečevati kriminalna dejanja. Cilj načrtovanja z vidika zagotavljanja varnosti pred kriminalom je tudi povečanje občutka identifikacije stanovalcev s svojim sosedstvom oziroma pospeševanje občutka pripadnosti skupnosti v sosedstvu. Posredni želeni učinek je prepoznavanje prisotnosti tujih oseb, vendar nikakor ne na ksenofobičen način, temveč le kot samoobrambno orodje varovanja lastnega sosedstva, doma ali premoženja.²

V dobro načrtovanem stanovanjskem okolju so pogledi na sosednje stavbe neovirani in s kar najmanjšimi posegi v zasebnost stanovalcev. Podobno je prehodnost z motornimi vozili skozi območje tekoča, vendar deloma „ovirana“: z umirjanjem prometa, tako da ni mogoče dosegati velikih hitrosti; uporabo „hrupnih“ gradiv za tlakovanje; zožitvijo dostopov; označevanjem vstopnih točk. Na poteh za pešce in drugih javnih površinah naj bi tudi bila zagotovljena preglednost, zlasti z optimalnim razmeščanjem svetil in urejanjem zelenic.

Zelo pomembno je v soseskah združevati različne stanovanjske tipe (od stanovanjskih blokov do družinskih hiš), različne starostne in dohodkovne skupine prebivalcev in - kolikor le mogoče - raznovrstne dejavnosti, tako daje v soseski dosežena prisotnost ljudi ves dan.

2.1 Načrtovanje posameznih objektov

Večina ovir naj bi bila postavljenih v javnih prostorih. Za posamezne objekte na točkah prehoda z javnega v zasebni prostor priporočajo skrbno izbiro protivolomnih vrat, uporabo varovalnih ključavnic, pravilno postavitve kukala in poštnega nabiralnika na vratih, pa tudi določene tehnične rešitve pri izvedbi oken, drsnih vrat, steklenjakov.

V stanovanjskih hišah, kjer je več kot osem lastnikov, priporočajo

postavitve nadzorne kamere ali zaposlitev hišnika. Z zadnje strani objekt ne bi smel biti javno dostopen.

Med ostala priporočila sodi tudi namestitve protipožarnih alarmnih naprav in varnostnih svetil.

3. Načrtovanje odprtih prostorov

Pri oblikovanju odprtih prostorov je treba posebno pozornost nameniti potencialnemu strahu stanovalcev pred možnimi točkami - skrivališči, *lejer lahko prežijo napadalci*. To so predvsem prostori ob poteh za pešce, otroška igrišča ali prostori v bližini vhodov v hiše in stanovanja. Izbor rastlinja, grmovnic in dreves lahko pripomore k občutku varnosti.

3.1 Vrtovi in ograje

Ograje naj bodo nizke, približno do višine pasu, tako da ne zakrivajo pogleda na vhodna vrata ali okna v pritličjih objektov. Ustrezne ograje so takšne, da jih je težko preplezati (opremljene s konicami!), ali žive meje z žičnim jedrom. Priporočila sicer odsvetujejo uporabo visokih ograj, vendar jih kot take ne zavračajo, temveč opozarjajo na druge oblike varnostnih ukrepov, ki jih je treba izvajati, da bi vseeno dosegli nadzor in obenem zagotovili zasebnost stanovalcev. Tako so tudi škripajoče in trhle ograje v posameznih primerih ocenjene kot boljše varovalo od čvrstih, dobro zidanih ograj.

Vrtovi zadaj vrstnih hiš ali individualnih objektov naj ne bi bili prosto dostopni, tj. prek skupne steze med vrtovi, sploh pa naj bi posamezni objekti imeli čim manj odprtih sten (z okni in vrati skupaj) na dostope s ceste ali steze. Bolje je, če so ograje vrtov zadaj skupne in je prehod do objektov z zadnje strani onemogočen v celoti.

3.2 Razsvetljava

Nadzorovani prostori in krajinske ureditve morajo učinkovati tudi ponoči. Ustrezne osvetlitve zuna-

Slika 1: Logotip akcije

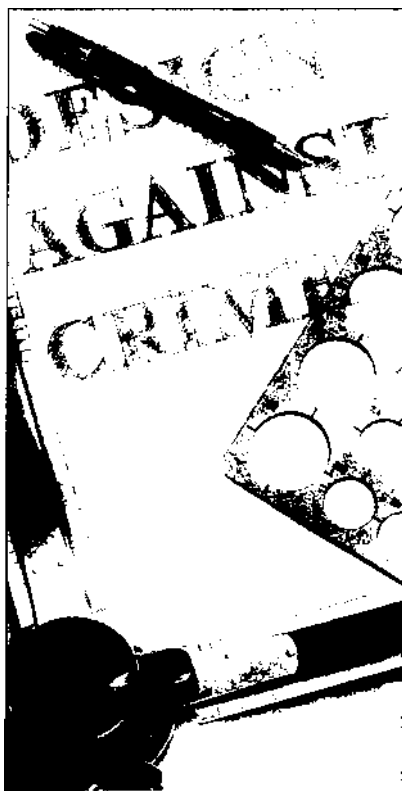
BUYING A HOME?

IS IT,..

'SECURE D BY DESIGN'

Slika 2: Promocijska zgibanka arhitekturne službe za stike z javnostjo

POLICE ARCHITECTURAL LIAISON

Slika 3: Opomnik za preverjanje varnosti zgradbe

njih prostorov morajo biti zagotovljene na vseh javnih poteh in prometnicah. Boljša osvetlitev dokazno pripomore k zmanjšanju števila kriminalnih dejanj, še zlasti vlomov, uličnega nasilja in kraj avtomobilov.

3.3 Vstopi

Vstopi v stanovanjsko območje in prehodi skozi območje stanovanjske soseske naj bi bili preprosto pregledni. Enako velja tudi za vstopne v posamezne objekte ali stanovanja. Priporočljivo je, da naj bi bili zasebni prostori hiš ločeni od javnih oziroma vstopnih prostorov. Merilci plina, elektrike ali vode naj bi bili na lokacijah, kjer uslužbencem dobaviteljev ne bi bilo treba vstopati v stanovanja, tj. na zunanjih stenah.

3.4 Parkirišča

Prostori, namenjeni parkiranju, naj bi bili na lokacijah kjer je možen splošen nadzor v bližini stanovanjskih objektov. Dovozi, nadstrešnice, vhodna vrata v garaže naj bi bili vidni iz stanovanj lastnikov. Najbolje je, če so parkirišča pred samimi stanovanjskimi objekti, vendar postavljena tako, da ne zastirajo pogleda. Priporočila javna parkirišča odsvetujejo. Če ne gre drugače, naj bi bila umaknjena

v zasebna, varna področja, ki omogočajo naraven nadzor, in v manjših skupinah, kjer bi se lastniki avtomobilov med seboj poznali in tudi tako preprečevali zadrževanje neznancev med avtomobili.

4 Zaključek

Priročnik, ki gaje pripravila oblikovalska skupina Policije sicer promovira zelo zaprte oblike stanovanjskih sosesk, npr. *cul-de-sac* - skupine hiš z le enim izhodom na glavno cesto -, in neopravičeno posega tudi v izbor tipa urbanističnega vzorca, kije le eden iz množice možnih. Varnost je pomembna odlika bivalnih okolij, vendar je razumevanje pojma varnosti v veliki meri odvisno od kulture, običajev in vedenjskih vzorcev, ki se med državami ali celo mesti razlikujejo.

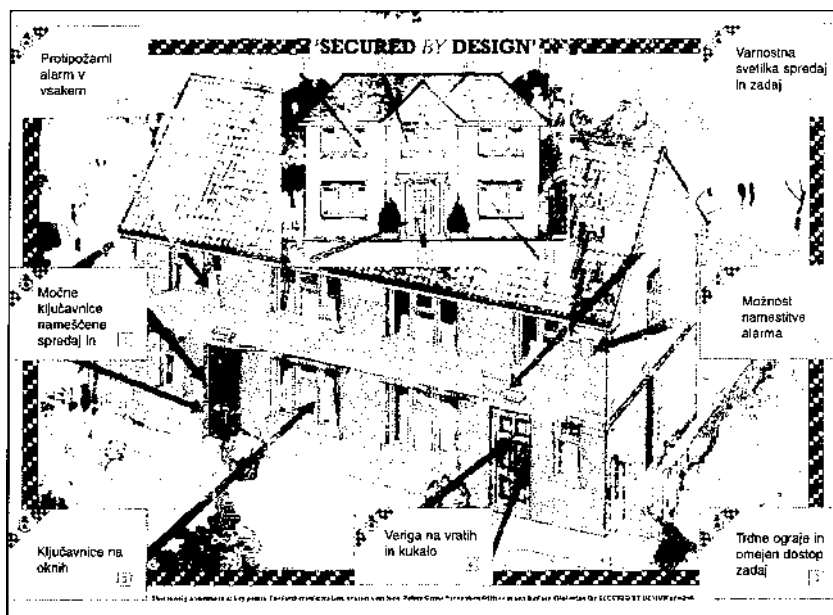
Ali seje od pričetka akcije število vlomov v stanovanjske hiše, napadov na posameznike ali kraj avtomobilov zmanjšalo, nam ni znano ...

Ivan Stanič, univ. dipl. inž. arh.
Urbanistični inštitut RS

Opombi

¹ Oblikovanje za zagotovitev varnosti, orig. *Secured by design*, je zavarovan zaščitni znak akcije, ki jo vodita zveza vodilnih častnikov Policije in oblikovalska skupina (orig. *Design group*). Pridobljeno potrdilo pomeni soglasje policije o varnem oblikovanju in izvedbi objekta. Gradivo, predstavljeno v prispevku, je povzeto iz „gradiva za žrtve vlomov“, ki gaje pripravila policijska uprava Thames Valley v južni Angliji.

² Newman stanje okolja opisuje kot „branljivo“, vendar so učinki graditve nekega stanovanjskega okolja predvsem z vidika strahu posameznikov ali npr. kolektivne paranoje lahko kontraproduktivni. Branljivo nikakor ne pomeni gradnje novodobnih utrd, bunkejev ali podobno, temveč povečanje preglednosti odprtih prostorov, smotrno načrtovanje prometnic in poti za pešce ter kolesarje, ustrezno postavitev vhodov v objekte in preprosto prepoznavanje prostora, predvsem pa poznavanje sosedov.

Slika 4: Prikaz osnovnih varnostnih točk zgradbe iz zgibanke